

Kaşgarlı Mahmud ve Yunus Emre’de erdem kavramı

Tuğba DANIŞMAZ

*Yüksek Lisans Öğrencisi; Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Felsefe Anabilim Dalı.
E Mail: tugbadanismaz95@gmail.com ORCID: 0000-0002-4609-2639*

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article
Gönderilme Tarihi / Submission Date: 01/06/2023
Revizyon Tarihleri / Revision Dates: 09/06/2023
Kabul Tarihi / Accepted Date: 28/06/2023

Etik Beyan

(X) Makale için etik onay alınmamıştır. Yazar(lar), çalışmasının etik kurul onayına tabi olmadığını beyan eder.

() Makale için Üniversitesinin tarih ve sayılı Etik Kurul Onay Belgesi bulunmaktadır.

Araştırmacıların çalışmaya katkısı:

1. Yazarın katkısı: Makaleyi yazdı, verileri topladı ve sonuçları analiz etti/raporladı.

Çıkar çatışması

Çalışma tek yazarlı olup, yazar olası bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Kaşgarlı Mahmud ve Yunus Emre’de erdem kavramı

Öz

Erdemlilik kavramına baktığımızda toplumumuzun birçok alanında yer verildiğini görebiliriz. Farklı değerler ve anlamlar taşıyan erdem kavramı toplumsal bir çok problemde ortaya konulan en temel problem veya kavramlar arasında yer almaktadır. Şöyle ki; erdemli olmak ya da erdem kavramı nesiller boyunca birçok düşünür tarafından sıklıkla işlenmiş bir konu olmakla beraber, erdemli insan nasıl olur ya da erdemli davranış ne tür davranışlar olduğu hep merak edilmiş konular arasında yer almaktadır. Bu çalışma da, Türk boylarının kültürel ve dilsel özelliklerini anlatmakla ömrünü geçiren ve bu alanda kültürel miras niteliği özelliği taşıyan pek çok eser bırakmış olan, Kaşgarlı Mahmud ve İslam düşüncesinin önde gelen fikir adamlarından olan Yunus Emre’nin erdem kavramını nasıl işlediklerini, yaşamış oldukları zaman diliminin de farklılıklarını göz önünde bulundurarak incelenecektir.

Anahtar Kelime: Erdemlilik, Kaşgarlı Mahmud, Yunus Emre

The concept of virtue in Kaşgarlı Mahmud and Yunus Emre

ABSTRACT

When we look at the concept of virtue, we can see that it is included in many areas of our society. The concept of virtue, which has different values and meanings, is among the most basic problems or concepts put forward in many social problems. Namely; Being virtuous or the concept of virtue has been a topic that has been frequently discussed by many thinkers over the generations, but it has always been among the topics that have been wondered how a virtuous person becomes or what kind of virtuous behavior is. In this study, Kaşgarlı Mahmud and Yunus Emre, one of the leading intellectuals of Islamic thought, who spent his life describing the cultural and linguistic characteristics of Turkish tribes and left many works that have the characteristics of cultural heritage in this field, how they handled the concept of virtue, how they lived, and how they lived. Let's take a look at their differences.

Keywords: Virtue, Kaşgarlı Mahmud, Yunus Emre

Giriş

Erdemlilik kavramı düşünce tarihinin her alanında araştırılmaya değer görülmüş bir kavram olmakla beraber toplumların ahlak anlayışlarını anlamada kullanılan aynı zamanda öğüt niteliğinde kullanılmış bir kavramdır. Erdem kavramının sözlükteki tanımına baktığımızda ise; ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk vb. niteliklerin genel adı, fazilet olarak tanımlanmıştır (TDK). Kelimenin etimolojisine baktığımızda ise; erdem kelimesi Latince karşılığına benzer şekilde, Eski Türkçe “er” “erkek” sözcüğünden +dam sonekiyle türetilmiştir (Etü er erkek +dam: er+dam=erdam=erdem) (Arıkan, 2018). Türkiye Türkçesinde unutulmuş bir kelime iken dil devrimi döneminde (1932) canlandırılarak bugün artık Arapça karşılığı fazilet yerine yaygın olarak ‘erdem’ olarak kullanılmaktadır (Nişanyan, 2009). Bir diğer yandan erdem etiğini açıklamak gerekirse; erdem etiği, inanların eylemleri, eylemlerinin sonuçları,

onları bu eyleme yönelten hisler veya kurallardan ziyade doğrudan doğruya onları iyi ya da doğru karakterleri üzerinde vurgu yapan bir ahlak anlayışıdır (Yaran, Yunus Emre'ye Yeni Yaklaşımlar, 2010, s. 57). Erdem etiğinde önemli olan soyut ahlak kuralları veya insani fiillerin bu kurallara dayalı sonuçları değil, ahlâken iyi veya erdemli denilen bir kişiliğin geliştirilmesidir; böyle bir karakter gelişimi sağlandıktan sonra bu kişinin doğal olarak ahlâklı davranacağı varsayılır (Yaran, Yunus Emre'ye Yeni Yaklaşımlar, 2010, s. 57).

Geçmişten günümüze erdem kavramı birçok düşünür tarafından felsefi bir kavram olarak araştırılmakla beraber Türk kültürü ve İslam düşüncesinde de araştırılmıştır. Türk Sözlükçülüğünün atası kabul edilen Kaşgarlı Mahmud (1008-1105) ve ünlü İslam düşünürü Yunus Emre (1238-1328) tarafından erdem kavramının nasıl işlendiğine baktığımızda ise, Yunus Emre’nin erdem kavramı üzerinde çok fazla çalışma yaptığını görebilmekteyiz. Bu çalışmalar, erdem etiği üzerine olmakla beraber erdem ve erdemsizliğin insandaki iki gücü, erdemlerin tasnifi gibi konular üzerine olmuştur. Kaşgarlı Mahmud ise Türk dil ve topluluğunu ilk sözlüğü kabul edilen Dîvânu Lügat’i Türk’te erdemli insanın nasıl olması gerektiğine, aynı zamanda erdemsiz insanların sergiledikleri davranışlara yer vermiştir. Bu tanımları Kaşgarlı Mahmud ünlü eserinde öğütler olarak bizlere aktarmıştır.

Kaşgarlı Mahmud’ da Erdem Kavramı

1008 yılında Karahanlı devletinin Başkenti Kaşgar da dünyaya gelen Kaşgarlı Mahmud’ un hayatına dair çok fazla bilgi edinmek mümkün değildir. Ünlü eseri Dîvânu Lügat’i Türk’te yaptığı betimlemeler sayesinde Nil kenarında bir bölgede yaşadığı ve Türk boylarından biri olarak anlattığı bölgeyi Karahanlı Devletinin hüküm sürdüğü bölgeler olarak tanımlayabiliriz. Kaşgarlı Mahmud, eserinde atalarından söz ederken onların “Hamirler” olarak anıldığını ve bunun, aslında “Emirler” sözünden geldiğini söyler ve Türk illerini Sâmanoğullarından alan kişinin de kendi atası olduğunu söyler. Tarihsel kayıtlara göre bu kişinin Buğra Tigin yahut Arslan İlig Nasr bin Ali olduğu tahmin edilmektedir (Şahin, 2018). Bu duruma baktığımızda eserinde açıkça bahsedilmese de Kaşgarlı Mahmud’ un soyunun İslam dinini seçen ilk Türk Kağanı Abdülkerim Satuk Buğra Han’a çıktığını ve emir soyundan geldiğini görebiliriz. Bir gezgin olan Kaşgarlı

Mahmud ünlü eseri *Dîvânu Lûgat’i Türk’ü* yazarken Türk boylarını gezerek edindiği bilgileri yerinde not alarak açıklamıştır. Yapısı bakımından *Dîvânu Lûgat’i Türk*, Türk dilinin ilk ansiklopedik sözlüğü özelliğini taşımaktadır. Kaşgarlı Mahmud bu gezileri sırasında ana dili olan Hakaniye Türkçe’si dışında Oğuz, Kıpçak, Argu, Çiğil, Kepenek lehçelerini de öğrenerek, Türk dilini ve örfünü diğer Müslüman unsurlara tanıtmak, Türkçenin Arapça ile denk bir dil olduğunu göstermek ve Türklerin İslam medeniyetine katkılarını göz önüne sermek için “sözlük” sözcüğünün sınırlarını aşan bir şaheser ortaya koymuştur (Şahin, 2018).

Dîvânu Lûgat’i Türk’ü incelediğimizde 1076 yılında yazılan bu eserde Kaşgarlı Mahmud’un Türklüğe ve Türk milletine olan bağlılığını anlamak mümkündür. Eserini milli duyguları yoğun bir şekilde yazan Kaşgarlı Mahmut, eserin ilk bölümünde Tanrıya ve Peygamberlere övgü kısmından sonra bir farklılık yaparak dönemin emir ve kağanlarına değil, Türk Milletini ve Türklüğü anlatıp övdüğü bir kısım bulunmaktadır. Üçüncü kısımda ise *Dîvânu Lûgat’i Türk* adını verdiğimiz Türkçe sözlük yer alırken son kısımda ise dua kısmı yer almaktadır. Kitabın son kısmında Türk boylarının bulunduğu bir harita yer almaktadır. Kaşgarlı Mahmud bu haritada aynı zamanda Japonya adasına da yer vermiştir ki bu harita Japonya adasını dünyada gösteren ilk harita olduğu söylenmektedir.

Dîvânu Lûgat’i Türk’te erdem ve bilgelik kavramları arasında yakın bir ilişki görülür. Örneğin bir beyitte gençlere, erdemli ve bilge kişiden öğüt alması ve erdemli bir bilge olmanın yollarını öğrenmesi tavsiye edilmektedir (Yaran, 2008). Bu beyitlere yer verecek olursak;

“Algıt öğüt mendin ogul erdem tile.

Boyda uluğ bilge bolup bilging ula.

Oğul! Benden öğüt al, erdem dile.

Ulus arasında büyük bilgin ol, bilgini yay.

(Mahmud, 1985 (orjinal yayın tarihi 1076))”

Kaşgarlı Mahmud bu beytin de erdemli kimselerin öğüt aldıkları süre zarfında topluluklarını yönetebilecek şef olacaklarını söyler. *Dîvânu Lûgat’i Türk’te* “Niçin Erdemli olmalıyız?” sorusuna cevap olarak bir insan erdemsizliği yüzünden başarısız

olacağı söylenmiştir. Dîvânu Lügat’i Türk’te bu “erdeme ve iyi tavra sahip olmayanlardan uğur çekilir” şeklinde anlatılmıştır (Yaran, 2008). Kaşgarlı Mahmud’ a göre erdemli olmanın yolu öncelikle öğüt almaktan geçmektedir. Öğüt alıp, bu öğütler neticesinde davranan herkesin devlet yönetiminde söz sabi olabileceğinden aynı zamanda da bilge bir kimse olacağından bahsetmiştir. Kaşgarlı Mahmud bu eserinde erdem kavramını destekleyen ahlak ve ahlaklı insan nasıl olmalıdır sorularına cevap verilmiştir. Ahlaklılık konusunda anne-babadan alınma bilgilerimiz zaten vardır fakat bizler bunlarla yetinmemeli, kendimizi teorik bilgi açısından sürekli yetiştirmeli, pratik eylemler ve bu eylemler hatta bu alışkanlıklar da bunları daima pekiştirmeliyiz (Yaran, 2008). Kaşgarlı Mahmud erdemli olmak kadar kişinin erdemli insan olarak kalmasının da zor olduğunu söyler. Erdemli kalabilmek için kişinin öğüt alması, ahlaklı olması ve örf adetlerini yerine getirmesi gerektiğini söyler. Aynı zamanda erdemli olan insanın kendi bilgilerini başkalarına aktarması gerektiğini de söyler Kaşgarlı Mahmud.

Kaşgarlı Mahmud’ a göre temel erdem ve erdemsizlikler mevcuttur. Temel erdemlere baktığımızda ise bunlar; “iç güzelliği, iyi huyluluk ve iyimserliktir”. Öyle ki insanları değerlendirirken onların dış güzelliğine mi yoksa iç güzelliğine mi dikkat edilmelidir sorusuna Kaşgarlı Mahmud’ un cevabı, “Yüzke körme erdem tile” yani insanın içindeki erdem ve terbiyeye bak (Mahmud, 1985 (orjinal yayın tarihi 1076)). Şeklinde açıklamıştır. Bir diğeri, “tatlı dil, doğru söz ve ahde vefa”. Kaşgarlı Mahmud’ a göre tatlı dillilik ilk erdem sayılmaktadır. İyi ve doğru konuşan herkesin halk tarafından da saygı göreceğini söyler. Üçüncü temel erdem, “ölçülülük, had bilme ve adalettir.” Dördüncü erdem ise; “çalışkanlık, yardım severlik ve cömertliktir.” Çalışkan ve başarılı olan kişinin saygın insan olabileceğini söyler. Beşinci ve son temel erdem ise; iyilikseverlik, konuk severlik ve barışseverliktir. Temel erdemsizlikler ise; Tembellik, korkaklık, tamahkarlık, acelecilik, inatçılık, hoşgörüsüzlük, israf ve bilgeliktir. Burada bahsedilen bilgelik, bilgisini aktarmayan kimseler için söylenmiştir.

Yunus Emre’de Erdem Kavramı

Yunus Emre’nin hayatına dair çok bir bilgimiz olmamakla beraber, 1240 yılında Eskişehir’in Sivrihisar kazasına bağlı Sarı köy’ de doğduğu, 1320 yılında 80 yaşlarında vefat ettiği söylenmektedir. Yunus Emre’nin hayatına baktığımızda, onun tarihi

kişiliğinin adeta menkıbeler içerisinde de kaybolduğunu söyleyebiliriz (Bozkurt, 2018). Yunus Emre’nin hayatına bakmak istediğimiz zaman menkıbelerden yararlanmak zorunda kalıyoruz. Yunus Emre’nin menkıbevi hayatıyla ilgili, en kapsamlı bilgiler, Firdevsî’nin Vilayetname-i Hacı Bektaş-ı Velî ve 13. asır sûfi tezkirecilerinden olan İbrahim Has’ın Tezkire adlı eserinde yer almaktadır (Tatcı, 1976). Yunus Emre’nin aile hayatına dair bilgi sahibi olunamamaktadır. Yunus Emre’nin belli bir eğitim alıp almadığı konusunda net bir bilgiye sahip değiliz. Bundan dolayı onun okuma yazma bilmediğine dair rivayetlerde ulunmaktadır. Ancak, Yunus’un dizelerine baktığımızda derin tasavvufi anlamlarla beraber, dini ve akli ilimlere dair konuların işlendiğini görürüz (Bozkurt, 2018). Yunus Emre hakkında edindiğimiz bu bilgilere bakılırsa onun ümmi olduğu konusundaki rivayetlerin doğru olmayabileceğini görmekteyiz. Bunun yanı sıra, dizelerinin içeriğine bakıldığında Arapça, Farsça dillerine hâkim olduğu ve İslami ilimler, İslam tarihi gibi birçok alanda bilgi sahibi olduğunu görebiliyoruz (Bozkurt, 2018). Yunus Emre’nin çalışma yaptığı alanlar genellikle peygamber efendimiz üzerine yapılmıştır. Yunus Emre’nin elimize ulaşan iki önemli eseri vardır. Bunlardan ilki Risaletü’n-Nushiyye’dir (öğüt haberi veren kitap). İkinci eseri ise “Divân’dır.”

Yunus Emre’nin Erdem Etiğinin Temelleri

Yunus Emre, insanoğlunda görülen erdemler ve erdemsizlikler ilk insanın yaratılışında kullanılan bedensel ve ruhsal unsurlarla ilişkilendirmektedir. Kendi çağındaki tasavvufi, felsefi ve bilimsel anlayışa uygun olarak insanın yaratılışındaki bedensel yönünün Allah tarafından oluşturulmasında “toprak, su, hava ve ateş” ten ibaret dört temel unsur kullanıldığını ve bunlara bir de candan oluşan toplam beş ögenin her birinden insanın doğasına, huyuna ve fitratına toplam 20 özellik geçtiğini söyler (Yaran, 2010, s. 61).

Yunus Emre’ye göre dört unsurun ilk ikisi yani, toprak ve su her biri dörder erdem olmak üzere sekiz erdemin; son ikisi olan ateş ve hava ise yine dörder olmak üzere toplam sekiz erdemsizliği oluşturmaktadır (Yaran, 2010, s. 61). Erdem ve erdemsizlikleri yarattığını düşündüğü dört temel unsurun daha da gerisine giderek, Allah’ın bazı sıfatları ile ilişkilendirir. Bu sıfatlar erdemlere kaynaklık eden toprak ile ilgili olan, “Nur” ve su ile ilgili olan “hayat” sıfatları ile erdemsizliklere kaynaklık eden, hava unsuru ile ilgili olana “heybet” ve ateş ile ilişkili olana “hışım” sıfatlarını vermiştir (Yaran, 2010, s. 61).

Böylelikle insanda ve doğada görülen temel özelliklerin tanrıdan geldiğini savunmuştur. Bunlar, vahdet-i vücûd, varlığın birliği ve gerçek varlığın tanrısal olup olmadığı konusundaki görüşleriyle yakinen alakalıdır.

Yunus Emre’nin Erdem Tasnifi

Ona göre, insan bedenini oluşturan dört unsurdan biri olan “toprak” ile birlikte insana dört sıfat, dört erdem verilmiştir. Bunlar; sabır, iyi huyluluk, tevekkül, ikram edicilik. Dört unsur dan ikincisi olan “su” ile insana dört özellik daha verilmiştir. Bunlar; temizlik, cömertlik, iyilik severlik ve kavuşmak. Dört unsurdan üçüncüsü olan “hava” ile insana dört özellik daha verilmiştir. Bunlar, yalancılık, ikiyüzlülük, acelecilik, dünyevi arzulara düşkünlük. Dört unsurun sonuncusu olan “ateş” ile insana verilen dört özellik ise; cinsel arzulara düşkünlük, kendini beğenmişlik, aç gözlülük ve kıskançlıktır (Yaran, 2010, s. 62). Bunların dışından dört unsurdan biri olmayan fakat Yunus Emre tarafından insanın ruhsal yönüyle ilgili olduğu söylenen “can” ise insana, yücelik, birlik, utanma ve edeplilik gibi özelliklerin verdiği söylenmiştir.

Erdem ve Erdemsizliğin İnsandaki İki gücü

Yunus Emre’ye göre İnsanın kendi içinde onun iç dünyasına ve mülküne malik olmak isteyen iki güç vardır. Bunlardan biri “Rahmani” diğeri ise “Nefsani” güçtür. İnsan, bu güçlerin herhangi bir tanesine tabii olmakta özgürdür. Yunus bu iki gücü tam eşit görmeyip, rahmânî olanı daha güçlü göstermekte, böylece daha iyimser ve daha ümit var bir insan portresi çizmektedir (Yaran, 2010, s. 62). Yunus Emre, önce nefsin kötü huylarını irdeler, sonra aklında yardımıyla bu kötülükleri yenip onların yerine geçirilmesi gereken erdemleri anlatır.

Erdemin Akılla ve İmanla olan ilişkisine baktığımızda ise, Yunus Emre aklın tanımını şu şekilde yapmaktadır, “Akıl, Allah’ın ezeli ışığından; iman da hidayet nurundandır.” Bundan yola çıkarak, erdemli veya erdemsiz olma konusunda insanın hür olduğunu ve kendisini cennet veya cehenneme götürecektir seçimleri yine kendisinin yapacağını söyler. Ona göre doğruluk en önemli erdemdir ve doğruluğun delilini bulması mumun yanmasına bağlıdır (Yaran, 2010, s. 63). Burada Yunus Emre’nin bahsettiği mum ise iman nurudur.

Yunus Emre’nin bu görüşlerine özetle baktığımızda ise insanın yaratılışından gelen ve erdemi hayatımız boyunca destekleyen iki ana kaynak vardır. Bunlar; Akıl ve imandır.

Yunus Emre, erdem ve erdemsizlikleri ele alırken “zıddı ile tedavi” yöntemini kullanmıştır. Şöyle ki; öncelikli olarak zıtlıkların beraberliğinin gerçeklik dünyasına ait bir özellik olduğuna vurgu yapmaktadır. Ardından erdemsizliğe yer vererek, onun insana verdiği dünyevi ve uhrevi zararları anlatmakta, daha sonra akıl ve iman yardımıyla bu akıl ve iman tam zıddı olan erdemli davranışı iyice teşvik ederek, bu davranışın kazanılmasının sonucunda elde edilecek mutluluktan bahsetmektedir (Bozkurt, 2018, s. 336).

Yunus Emre’nin erdemsiz ve kötü davranışlar içerisinde yer alan insanların öfke ile ilgili söylemleri diğer kötü huylar hakkında anlattıklarından fazladır. Ona göre öfke, insanın kolaylıkla baş edemeyeceği, hiç fark edemeyeceği bir yer ve zamanda ortaya çıkan davranıştır (Bozkurt, 2018, s. 338). Bunun dışında Yunus Emre’ye göre öfke kimsenin kolaylıkla baş edemeyeceği, toplumları en kötü sonuçlarına yine öfke probleminin taşıyacağından ve insanda bulunan en kötü huy olduğundan bizlere bahsetmiştir. Nitekim “öfkeyle kalkan, zararlar oturur” ata sözünde de öfkenin zararından bizlere öğüt niteliğinde bahsedilmiştir. Yunus Emre ise öfkenin karşısında ancak sabır ile durulabileceğinden bizlere bahsetmiştir. Hatta sabrı betimlerken; “sabır öyle bir şeydir ki ona sahip olan insan dünya hayatı üzerindeki tüm zenginliklere sahip olur. (Bozkurt, 2018, s. 338)” şeklinde ifadeler kullanmıştır. Yunus Emre öfkeyi besleyen bir diğer kötü huyun da kıskançlık olduğundan bahsetmiştir. Ona göre, kıskançlık içerisinde olan birinin ilk zararı muhakkak ki kendisine olur. Kıskançlığın beslediği bir diğer kötü huy ise cimriliktir. Cimrilik insanı getireceği zararların telafisi diğerlerine nazaran daha zor ve içinden çıkılmazdır. Öyle ki; İslam dininde belirtilen dini hükümler doğrultusunda verilen zekât ve sadakanın eksikliği konusunda kişi içinden çıkılmaz bir sıkıntı durumuna düşebilir. Yunus Emre ise bunu, zekâtsız ve sadakasız bir malın insanı mutlu etmesi mümkün değildir şeklinde açıklamıştır (Bozkurt, 2018, s. 338).

Yunus Emre’nin erdem ve ahlak üzerine söylediği beyitlere yer verilecek olursa;

“Gizlidir içerde yüz türlü ahlak,

Kimseye gösterme, yıkamaya bak (Avşar, 2013).”

“Canla birlikte geldi dört özellik

Utarma, Ahlak, Üstünlük ve Birlik (Avşar, 2013)”.

SONUÇ

Tarihler boyunca insan düşüncesinin ve karakterinin temellerini oluşturan unsurları anlamlandırmak için birçok kavram incelenmiştir. Bunlardan bir tanesi de “erdem” kavramıdır. 1008 yılında Kaşgar’ da doğmuş olan Kaşgarlı Mahmut, Türk dil ve kültür tarihinin önde gelen eseri olan Dîvânu Lügat’i Türk’ün de erdem kavramına yer vermiş ve erdemli olan bir insanın nasıl özellikleri olacağına değinmiştir. Bununla birlikte Kaşgarlı Mahmut, Dîvânu Lügat’i Türk’ de Temel erdem ve erdemsizliklere yer vermiştir. Bunlar; İç güzelliği, iyi huyluluk ve iyimserlik, Tatlı dillilik, doğru sözlülük ve ahde vefa, Ölçülülük, had bilme, Çalışkanlık yardımseverlik ve cömertlik, iyilik, yardım severlik ve barışseverliktir. Temel erdemsizlikler ise; Tembellik, Korkaklık, Tamahkarlık, Acelecilik, İsrâf, Bilgiyi bilip anlatmamaktır. Özetle Kaşgarlı Mahmud yaşadığı dönemde edindiği gözlemler ve çalışmalar sonucunda erdem kavramının ve erdemli insanların nasıl olması gerektiği, erdemsizlikten ise insanların hangi davranışlardan uzak kalarak kurtulabileceğini anlatmıştır.

Bir diğer yandan Türk İslam düşünce tarihinin önde gelen düşünürlerinden olan Yunus Emre’ye baktığımızda ise insanın yaratılışında bulunan dört temel unsurun her birinden ahlak ve erdem öğretilerini tamamlayan farklı nedenler çıktığını savunmuştur. Bu dört unsurun insanlara kattığı karakter özelliklerine baktığımızda ise; ilk element olan toprağın insanlara, sabır, iyi huyluluk, tevekkül, ikram edicilik gibi erdem özellikleri kattığını savunmuştur. Bir diğer unsur ise “su” dur. Bu element insanlara; temizlik, cömertlik, iyilik severlik ve kavuşmak gibi özellikler vermiştir. Üçüncü element ise; “havadır.” Hava ise insanlara; yalancılık, ikiyüzlülük, acelecilik, dünyevi arzulara düşkünlük gibi özellikler vermektedir. Son element olan “ateş” ise; cinsel arzulara düşkünlük, kendini beğenmişlik, aç gözlülük ve kıskançlık gibi özellikler vermektedir. Erdem ve ahlak kavramlarını bu düzlemde işleyen Yunus Emre’nin zıtlıkların arasında

bir bağ kurarak tedavilerini de bu yönde yaptığını görmekteyiz. Bu dört temel unsurun dışında olarak Yunus Emre “Can” kavramının da insanlara kattığı özelliklerden bahsetmiştir. Bu özellikler ise; yücelik, birlik, utanma ve edeplilik şeklindedir.

KAYNAKÇA

- Arıkan, S. (2018). Türkçe'de ikili karşıtlık kavramları olarak "Erdem ve Kusur".
Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi 7/1, 595.
- Avşar, Y. E. (2013). *Risâletü'n Nushiyye (Nasihatler Kitabı)*. Ankara.
- Bozkurt, B. (2018). Yunus Emre. Ö. Bozkurt içinde, *Türk İslam Düşünce Tarihi* (s. 316). Divan Kitap.
- Mahmud, K. (1985 (orjinal yayın tarihi 1076)). *Dîvânu Lügat’i Türk*. Ç. B. Atalay içinde, *Dîvânu Lügat’i Türk* (s. 51). Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Nişanyan, S. (2009). *Sözlerin Soyağacı, Çağdaş Türkçe'nin Etimolojik Sözlüğü*. Everest Yayınları.
- Şahin, E. S. (2018). Kaşgarlı Mahmud. E. Ö. Bozkurt içinde, *Türk İslam Düşüncesi Tarihi* (s. 173). Divan Kitap.
- Tatçı, M. (1976). Yunus Emre. M. F. Köprülü içinde, *Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar* (s. 257). Türk Tarih Kurumu Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu [TDK]. (Tr.). Türk dil kurumu sözlüğü. <https://sozluk.gov.tr/>
- Yaran, C. S. (2008). Kaşgarlı Mahmut'un Dîvânu Lügat’i Türk'ünde erdem ve bilgelik.
İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi / 18, 25.
- Yaran, C. S. (2010). Yunus Emre'ye yeni yaklaşımlar. *Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri*, s. 57.